

Kaszás veronika

„Azt látom, hogy nagyon sok erdélyi menekült, aki átjött, keserű szájízzel maradt.”

Beszélgetés Spaller Árpáddal, az Erdélyi Magyarok Egyesületének alelnökével
2008. októberében

- **Mikor, és hogyan jött át Magyarországra?**
- Ez a történet még 1981-ben kezdődött. Egy magyarországi barátunk felajánlotta, hogy befogadja az egész családot, vagyis két felnőttet és két kiskorú gyermeket. A befogadó család megfelelő lakterülettel rendelkezett, amit a hatóságok természetesen leellenőriztek és közjegyző által készítették egy befogadó nyilatkozatot. A kolozsvári magyar konzulátuson kértünk egy űrlapot és ennek kitöltése után, rengeteg egyéb dokumentummal beadtuk a bevándorlási kérelmünket. Ez így elmondva egyszerű, de a valóságban sokkal bonyolultabb volt. Az űrlapokat mi nyáron kértük. A főkonzul akkor éppen hiányzott és egyik beosztottja adta ki a nyomtatványokat. Általában ez nem probléma, de akkor és ott bizony az volt. Amikor beadtuk a főkonzul „fogadott”, zsebre dugott kézzel cigarettázva és üvöltve kérdezte, hogy ki adta ki nekünk a papírokat. Meg, hogy nekünk nincs mit keresnünk Magyarországon, és ha tőle függ mi soha nem fogunk átkerülni. Nem tudtuk mire vélni ezt az ellenséges magatartást. Későbbben mindenre fény derült. Ő pénzért árulta a nyomtatványokat amint azt az egyik szamizdat lapban olvastuk. Ezen nem lehetett csodálkozni, hiszen ahogyan az akkori kolozsvári magyar konzulátust vezették, az botrányos volt. Ott, szinte minden nyári vasárnap dorbézolás folyt. De máskor is gyakran néztek a pohár fenekére a gondnokok. Aztán veszekedtek jó hangosan, hogy az utcán is hallatszott. A román szomszédokat kávéval kínálták (akkor Romániában nem lehetett kávé kapni) és velük kedvesek voltak. Magyarokkal, - hiába köszöntünk - szóba sem álltak. Mindezeket azért tudom, mert a konzulátus közvetlen szomszédságában laktak a szüleim. Az ablakból az udvarukra láttunk. Szomorú látvány volt. A főkonzulnak igaza volt, mert nem kaptuk meg a beutazási vízumot.

- **Mit tudott tenni az elutasítás után?**

Utána két évet kellett várni és csak utána lehetett újra próbálkozni. Viszont két év múlva már kicserélték a főkonzult. Az erdélyi származású

Vékás Domokos került oda. Az ő keze alatt minden megváltozott. Sokkal emberibb lett minden. Később nem véletlenül utasították ki az országból. Űrlapot mindenki kapott kihallgatás nélkül. Megkaptuk az beutazási vízumot is 1985-ben. Ezután következett az újabb megpróbáltatás a román hivatalos szerveknél. Ahogy beadtuk a kiutazási kérelmünket, feleségemet azonnal menesztették a tanügyből, mert „megbízhatatlan, hazaáruló” elemmé vált. Engem meghagytak tanárnak, mert Nagyváradtól húsz kilométerre, Mezőtelegden dolgoztam, mint gyógypedagógus. Egy keresetből tengettük az életünket két kisgyermekkel másfél évig, amíg megkaptuk a végleges kiutazási engedélyt. Azt tudtuk, hogy kiengednek, mert Romániának nem volt szüksége a magyar értelmiségre. Azt hogy mikor, senki sem tudta. Ők általában addig húzták, míg az ember felélte minden tartalékát, hogy lehetőleg minél „csóróbban” menjen el. Hát a könyveken kívül nem sokat hoztunk magunkkal. Egy szobaberendezést hoztunk, meg ruhákat. A könyveket a „kultúrrendőr” átnézte és bizony nem engedett át mindent. Az értékesebb könyvekbe is benyomta a pecsétet. Ezen felül a konténer, amiben mindezek megérkeztek, fel volt törve. A vámolás után újabb ellenőrzést tartottak és a konténert egyszerűen nyitva hagyták.

A hosszú szerelvényen alig egy néhányan utaztunk. Mi '87 júliusában jöttünk át. Nagyon igyekeztünk, mert itt állást és szolgálati lakást ígértek és augusztustól már szerettünk volna dolgozni. Nagy csalódás volt ám, amikor itt se állás, se lakás nem volt – számunkra. Ezt azért mondom, mert későbben ugyanez az intézmény meghirdette az álláshelyeket. Ha bár nem tartottuk tisztességesnek az eljárást azért lenyeltük. Ha ezt velünk hamarabb közlik, akkor máshova fordulunk. Nehéz napok voltak. Közeledett a szeptember és a gyermekeket iskolába kellett iratni. Kénytelenek voltunk Budapestről elmenni egy Tolna megyei iskolába, mint gyógypedagógusok. Egy év múlva elsősorban a gyermekek továbbtanulása miatt, visszaköltöztünk Pest közelébe. Először Gyálon, majd Felsőpakonyon laktunk. Innen kerültünk a Fővárosi Önkormányzat albérletébe.

Minek a hatására szánták rá magukat, hogy otthagyják Kolozsvárt?

Én tősgyökeres kolozsvári vagyok. Nekem még – bizonyítottan – az üknagyapám is kolozsvári volt. Számomra a várost, az élhető várost, Kolozsvár jelentette. Soha nem akartam elhagyni, hiszen minden oda kötött, a gyermekkorom, a fiatalságom. Viszont kellett a hely a román betelepített embereknek, akiknek fizettek azért, hogy Moldovából Kolozsvárra költözzenek. Ennek az eredménye lett az, hogy ma már Kolozsvár magyar lakossága a húsz százalék alá csökkent. Ennek az ördögi politikának, amely már az első világháború után elkezdődött,

lettünk mi is az áldozatai. Az egyetem elvégzése után kihelyeztek Szilágysomlyóra. Onnan Papfalvára, majd Mezőtelegre kerültem. Nagyváradról ingáztunk Telegdre irtózatoss, embertelen körülmények között. Hosszú volna mindezt elmesélni. Akkor égetett az a kízó vágy, hogy visszamehessek Kolozsvárra. Erről természetesen álmodni sem lehetett. A kolozsvári magyarokat mind elhelyezték jó messze. Nagy baráti társaságunk volt. Későbbben megtudtam, hogy ezt is figyelte az állambiztonság. Ebből a társaságból senki sem maradt Kolozsváron. A magyarok számára Kolozsvár zárt város volt. Ezután már bárhova is kerültem, soha honvágyat nem éreztem. Ezt neveztem én „kis halálnak”, és ez mind a mai napig tart. Menekülési vágyunkat egyéb körülmények is „segítették”, mint a szeku (állambiztonsági szervek) látogatása otthonunkban, a nagyvárad Ady kör „megfigyelése”, az Ellenpontok szerkesztőinek meghurcolása, az iskolában a gyermekem bántalmazása, stb. Akkor sokan voltunk, akik jönni akartunk.

Mikor átjöttek Magyarországra, a tartózkodási és munkavállalási engedélyt a magyar hatóságoktól kellett kérelmezni?

Mivel mi hivatalos úton és nem a zöldhatáron jöttünk, nekünk a tartózkodási és munkavállalási engedélyt automatikusan megadták. Az a tény, hogy mi a törvényes utat választottuk az elején jó volt, de későbbben hátránnyal járt. Nekünk az „igazi menekültekkel” szemben, nem járt semmilyen segély, semmilyen előny. Velünk egyáltalán nem törődtek, mondván, hogy mi hivatalosan jöttünk, tehát mindent hozhattunk, és mindenünk megvan. Ez messze nem volt igaz és ezt tudták, de így könnyebb volt egy családot lerázni. Nehezen és elég sok megaláztatással járt a személyi igazolvány megszerzése is.

Véglegesen akartak áttelepülni?

Természetesen. Mi tudtuk, hogy ha egyszer elmegyünk számunkra többet nem lesz visszaút. Ezen nem is gondolkoztunk, hiszen az akkori diktatúrában még azt sem tudtam elérni, hogy szülővárosomban maradjak. Aki egyszer elment az mindent felszámolt maga mögött. Ebben segített a hivatalosság is, hogy ne gondoljunk a visszatérésre. A romániai változások után, 1990-ben, itt Magyarországon sokan mondták, hogy most már visszamehetünk, mert ott minden megváltozott. Persze ezt csak azok mondták, akik nem ismerték az ottani helyzetet és az ottani embereket. Én azt mondtam akkor, hogy a hazatérésen akkor fogok gondolkozni, ha a román zászló mellé a magyart is kitűzhetem. Ezt természetesen ma sem lehet megtenni, húsz évvel a „forradalom” után. Akiknek még voltak illúzióik azokat a márciusi pogrom teljesen

kijózanított. Az áttelepülés véglegességét mindez csak megerősítette. Ha mentünk volna az csakis nyugatra irányul. Ez sem jött be. Amikor erre lehetőségem nyílt akkor már nem akartam. A magyarországi létünk sem volt mindig zökkenőmentes, de ezen már nem akartam változtatni. Azt látom, hogy itt nagyon sok erdélyi menekült, keserű szájjal maradt.

Mikor és hogyan szereztek magyar állampolgárságot?

Átjövételünk idejében, vagyis 1987-ben, csak úgy lehetett magyar állampolgárságot kérni, hogy lemondunk a román állampolgárságról. Ennek az volt az akadálya, hogy nagyon sokba került és anyagilag nem bírtuk. Ezért nem szorgalmaztuk. Azon is gondolkodtunk, hogy tovább megyünk, mert itt annyira rossz volt a helyzetünk. A továbbmenésből azonban nem lett semmi. Amikor lehetett lemondás nélkül is kérni, akkor már nem volt olyan égető. Ezért viszonylag későn, 1992-ben kaptuk meg a magyar állampolgárságot. Hiába volt azonban a magyar állampolgárság jogaink nem voltak azonosak a „régii” magyar állampolgárokéval. Például ahhoz, hogy a fővárosi önkormányzat albérletét igénybe vehessük, valamilyen szervezet vagy intézmény kezességét kellett értünk vállaljon. Vagy a diplománkat nem ismerték el csak részben. Hiába volt egyetemi végzettségünk, az itteni főiskolán azzal érveltek, hogy nem tudunk elég jól magyarul. Mindezek nagyon megkeserítették ittlétünket.

Mennyiben voltak kapcsolatban a később érkezett erdélyi menekültekkel?

A későbbben érkezett erdélyi menekültekkel az Erdélyi Magyarok Egyesületén keresztül ismerkedtünk meg. Az újjonnan jöttek felkeresték az egyesületet és igyekeztek minél több segélyhez meg információhoz jutni. Önként munkát nem vállaltak. Volt, aki az egyesületben betöltött funkciója révén szeretett volna feljebb jutni, volt aki pénzt vett fel az egyesülettől és soha nem adta vissza.

A régi barátok, akikkel otthon tartottuk a kapcsolatot, későbbben ha át is jöttek más utakat választottak. Ezért barátságok, kötelékek szakadtak szét. Az újratalálkozás nem hozta meg a régvolt barátság meghittségét. Ott lezárult egy életszakasz. Itt már nem tudtunk arról, hogy otthon mi történik a hétköznapiakban. Illetve nem éltük át mindazt. Itt egy más valóságban éltünk. Amikor találkoztunk már nem tudtuk felvenni a régi fonalat, nem voltak közös témáink. Nekünk is csak nagyon kevés barátunk maradt, akikkel ma is tartjuk a kapcsolatot.

Abban az időszakban sem tartották, amikor Magyarországra érkeztek?

Nem. Nem tartottuk a kapcsolatot. Az otthonmaradókkal azért nem, mert minden levelet cenzúráztak. Ezért inkább csak üdvözlőlapokat írtunk. Ez pedig nem a legjobb kapcsolattartó eszköz. Így csendesen elfogytak a közös témák. Amikor mi megérkeztünk kerestem a régi barátokkal a kapcsolatot. Megélhetési okokból el kellett hagynunk Budapestet így a kapcsolatok elég élettelené váltak. Időközben egyik legjobb barátom nyugatra továbbmenekült. Egy év múlva, amikor mi visszakerültünk Budapestre, - 1988-ban - akkor kezdtek foglalkozni hivatalosabban is az erdélyi menekültekkel. Ennek hatására gombamód szaporodtak az erdélyi egyesületek. Először az Erdélyi Szövetségnél próbálkoztunk, de akkor ott nem volt ránk szükség. Mivel Erdély divattá vált sok ember ugródeszkának használta a szervezeteket. Ebben az időben megszorodtak az „erdélyszakértők”, akik között sok olyan is volt, aki azt sem tudta, hogy merre van Erdély. Akik a legsötétebb időszakban valóban járták Erdélyt és valóban tartották bennünk a lelket, azok soha nem dicsekedtek, csak tették a dolgukat. Az Erdélyi Magyarok Egyesületénél kötöttem ki, 1989 elején. Ez az egyesület kevésbé volt felkapott, mint az akkori Erdélyi Szövetség. Itt próbáltam meg tevékenykedni az erdélyiek érdekében. Akkor kezdtek érkezni nyugatról a segélyszállítmányok. Ezzel kapcsolatban nagyon sok visszaélést tapasztaltam. Ezek a segélyek nem az egyesületbe érkeztek csak néha felkértek, hogy segítsünk az elosztásban. A romániai változások után újságot szerkesztettem amit az egyesület keretében adtuk ki. A neve VIGYÁZÓ volt. Ez a negyedéves kiadvány tulajdonképpen egy cikkválogatás volt az Erdélyben megjelent magyar lapokból. Kár, hogy az anyagi támogatás nélkül csak öt évig maradhatott életben.

Az adományok, amiket említett, honnan érkeztek?

Ezek elsősorban nyugatról érkeztek. Főleg az ottani magyarok igyekeztek gyűjteni az erdélyi menekülteknek. Ezeket itt Magyarországon osztották szét. Csak a romániai változás után indultak egyenesen Erdélybe a szállítmányok. Az ide érkezett szállítmányokból sokszor nem az erdélyi menekültek részesültek. Volt, aki nekem is megmutatta – talán nem fogta fel, hogy én is erdélyi vagyok – hogy ő mennyit „gyűjtött össze” (saját részére) a menekülteknek szánt ruhákból és élelmiszerekből. Volt ott több szekrényt megtöltő ruha és rengeteg élelmiszer, stb.

A magyarok részéről mennyire lehetett szolidaritást érezni?

Egyféle sajnálat-szolidaritás volt. Igaz, hogy az a barátom, aki befogadott minden mérlegelés és előzetes feltétel nélkül tette. Nagyon rendes volt. Ma is nagyon jó barátok vagyunk. Náluk egy hónapot töltöttünk. Nekem az is nagyon soknak tűnt. Mi úgy jöttünk, hogy itt állás és lakás fogad, vagyis szükség van a munkánkra. Ezt ígérték, pedig nem kértük. Hát nem így történt. Tehát voltak kivételek, de az általános közhangulat – amit vidéken is tapasztaltam egy ilyen lesajnáló együttérzés volt. Ezt, ha átléptük, többet akartunk vagy többet értünk el, akkor már egyáltalán nem voltunk a szegény erdélyi. Már nem lehetett sajnálkozni. Főleg a román felfordulás után nagyon sokan mondták, hogy „most már mehetek haza”. Mintha ez olyan egyszerű lenne egyik országból a másikba költözködni. A közhangulat is ellenségessé, kioktatóvá vált. A szomorú az volt, hogy „két szék közt a pad alá” kerültünk. Már, sem itt sem otthon, Erdélyben sem kellettünk senkinek. Az otthoniak kinyilvánították, hogy ők azok, akik helytálltak, nem futamodtak meg, mint mi. Természetesen ez így nem volt igaz, mert mindenkinek megvolt az egyéni sorsa, de jól esett nekik rajtunk, az „irigylésre méltókon” ütni egyet. Amikor a barátomra rábizonyítottam, hogy bizony ő volt az egyike azoknak, akik tudták, hogy engem figyel az ottani állambiztonság, a szeku, de egy szóval sem figyelmeztetett, hogy mi vár rám, akkor megharagudott. Az igazság kimondásának az eredménye az lett, hogy többet nem keresett fel. Akkor sajnos nagyon sokan, „helytálló hősök” lettek.

A magyar állami szervek, hogyan álltak az ideérkezőkhöz?

A magyar állami szerveket felkészületlenül érte ez a menekültáradat. Negyven évig számukra az erdélyi (határon túli) magyarok nem léteztek. Kényelmes volt ezzel a problémával nem foglalkozni, hiszen a baráti szocialista Románia megoldotta a nemzeti kérdést. Mi már magyarul beszélő románok lettünk. Egy baráti országból pedig nem jöhetnek menekültek. Amikor szembesültek az itteni hatóságok a tényekkel, akkor már elég késő volt. Ugyan megpróbálták intézményesen kezelni a kérdést, de túl későn, és túl szervezetlenül. A magyar államnak terhet jelentettünk, mert felkavartunk olyan állóvizeket, amire nem számítottak. Az erdélyiek sokkal kiforrottabb nemzeti öntudattal rendelkeztek, mint az itteniek. Bennük még munkálkodott az összetartozás, a passzív ellenállás élménye. Tapasztalatból tudták, hogy a szocializmus egy utópia. Ismerték a demagógiát, a mellébeszélést, a diktatúra legsötétebb formáját. Minderről az itteni magyarság nagy részének sejtelve sem volt. Mi itt felforgató eszmék hordozói voltunk és erre a „látszat nyugalomnak” nem volt szüksége. Magyarország ingyen hozzájutott egy csomó diplomás emberhez, de ez sem kompenzálta a várható kényelmetlenséget. Érdeemes volna megnézni, hogy a magyarországi rendszerváltás mit köszönhet az

erdélyi menekülteknek. A fölöslegesség érzetét kölcsönözte az a tény is, hogy lakást nem kaptunk, nem is kaphattunk. Hosszú éveken keresztül a fővárosi önkormányzat albérletében voltunk kénytelenek lakni, piaci áron kiadott lakásokban. Amíg mi fizettük a piaci lakbért, addig a mellettünk lakó, aki születésétől volt magyar állampolgár és csak örökölte az ugyanakkora területű lakást, más rendelkezések alapján, csak a tizedét fizette. A diszkrimináció megszüntetésére tett kísérleteinkre a „szociálisan érzékeny” önkormányzat perrel és a kilakoltatás fenyegetésével válaszolt.

A menekültügy rendezésére létrehozott Tárcaközi Bizottság tevékenységének eredményét miben érzékelték ?

A Tárcaközi Bizottság működését mi, akik áttelepültek, nem érzékeltük. Az ő tevékenységük – tudtommal – a menekült státuszban levők sorsára irányult. Mi ebből a szempontból is hátrányban voltunk. Nekünk nem volt hova fordulnunk segítségért. Teljesen kiszolgáltatottak voltunk.

A magyarországi megmozdulásoknak, például az erdélyi falurombolás elleni tüntetésnek volt valamilyen hatása? Mi volt a jelentősége számunkra?

Ezek a megmozdulások ráirányították a figyelmet Erdélyre, az ottani történésekre, ugyanakkor a magyar emberek is ráébredtek, hogy közös összefogással, akár a diktatúra ellen is fel lehet lépni. Még most is a fejekben vannak az aggódó intelmek, mint a Bodor Pál újságíróé. A rendszer kiszolgálói nem véletlenül tartottak az ilyen nagyszabású és „kezelhetetlen” megmozdulásoktól.

Az egyházakkal milyen volt a kapcsolatuk?

Az egyházak a maguk módján igyekeztek az erdélyieknek segíteni. Gyűjtöttek és osztogattak élelmiszert és ruhát. Igyekeztek lelki segélyben is részesíteni a menekülteket. A már említett okok miatt – én áttelepült és nem menekült voltam – csak érintőlegesen voltam kapcsolatban az egyházakkal. Akkoriban a legismertebb személyiség Németh Géza volt, aki segítette, bújtatta az akkor még illegálisan itt tartózkodókat. Én akkor nem jártam templomba, nem gyakoroltam a vallást. Akkor a megélhetés problémái inkább foglalkoztattak, mint a vallás gyakorlása.

A Szokai-Tabajdi nyilatkozat, mennyiben számított tényleges áttörésnek?

Az áttörés az addigi politikához képest abban volt, hogy az addig törvénytelenül itt tartózkodók most már törvényes menekültek lettek. Ezzel Magyarország elismerte, hogy van menekült kérdés, hogy az erdélyi magyarság sorsa kritikus és tarthatatlan és az is világossá vált, hogy a szocialista testvériség nem olyan szép, mint ahogyan azt eddig próbálták az embereknek beadni. Ez nem egy véletlen felismerés volt, hanem nemzetközi nyomásra történt. Mi magyarok mindig az események után kullogtunk.

Ez reményt adott sok erdélyi magyarnak. Azoknak is, akik otthon maradtak, mert érezték, hogy valami elindult, valami megmozdult a diktatúra állóvizében.

Mit lehetett arról tudni, hogy ez a nyilatkozat hogyan született? Központi pártpolitikai döntés volt, vagy egyének által meghozott döntés?

Ez egyértelműen központi pártpolitikai döntés volt. Abban az időben, és ma sem egyének döntenek ilyen nagy horderejű politikai kérdésekben. Akkor ez a két fiatalember csak a szócső szerepét játszotta. Előzőleg erről magas szinten döntöttek. Talán még a nagytestvér, a Szovjetunió beleegyezését is kérték. Akkor már érezni lehetett, hogy ez az egész szocialista berendezkedés alapjaiban recseg-ropog. Akkor jöttek a keletnémetek is, akik később Magyarországról mentek tovább. A helyzet mindenképpen megérett a változásra. Ezt érezni lehetett, csak azt nem tudtuk, hogy milyen irányt vesz.

Magyarország '89-es csatlakozása az ENSZ Menekültügyi Konvenciójához mennyiben változtatta meg a helyzetet?

Ez olyan változást hozott, hogy Magyarország kénytelen volt tudomásul venni, hogy a „baráti Romániából” vagy Kelet- Németországból is érkehetnek menekültek, akik pontosan az eddig oly nagyra tartott szocialista testvériségnek mondanak ellent. Ez bebizonyította, hogy a szocialista tábor, mint olyan, csak egy mesterségesen fenntartott „érdekházasság” volt és ennek most már vége. Magyarország hivatalossá tette a menekültek helyzetét és ezzel elindult egy olyan úton, amit nem egyeztetett a többi szocialista országgal, tehát külön út volt. A zöldhatáron jött menekültek számára ez nagy előny volt. Elismerték azt, hogy menekült és ennek megfelelően segítették is. Én személy szerint ennek nem éreztem a közvetlen hatását, de tudom, hogy sokan voltak, akik örvendtek neki.

A románoknak mi volt inkább az érdekük: hogy maradjanak a magyarok, vagy menjenek?

A románok érdeke egyértelműen az volt, hogy menjünk. Az ottani hivatalos politika bevallottan vagy burkoltan, de mindig azt szorgalmazta, hogy a magyarok hagyják el Erdélyt. Már 1919-ben nyíltan megmondták, hogy legfőbb céljuk Erdély elrománosítása. Ez a politika azóta sem változott. A magyaroknak az Erdélyből való kiűldözését csak ideig - óráig szüneteltették, főleg a második világháború után. Az hogy az áttelepülni szándékozók elé nehézségeket gördítettek csak azt szolgálta, hogy egy lelkiileg és testileg megkínzott ember hagyja el az országot, akinek nem fog eszébe jutni a visszatérés soha. Volt ennek anyagi vonzata is, mert addig húzták a kiengedést, amíg a családoknak már nem volt semmi tartalékuk. Ez az egész nagyon ördögien volt kitalálva. Sajnos a magyar politika soha nem tanult ezekből a tényekből.

Lehet ilyenről olvasni, hogy Magyarországra az 1987-es Forma 1 alatt érkezett az első nagy menekülthullám...

Ez annyiban igaz, hogy akik átjöttek megnézni a versenyt, kihasználták a határellenőrzés lazaságát és nyugati kocsikba ülve „megpattantak”. Csakis az első alkalommal történhetett meg. Másodszorra már sokkal éberebben védtek a határt. Abban az időben menekülni lehetett egy darabig Svédországba is. Többen kisebb nagyobb sikerrel Jugoszlávián keresztül hagyták el Magyarországot. Azt viszont ma sem tudjuk, hogy a román-magyar határon hány embert lőttek agyon, mert menekülni próbáltak. Azt viszont tudom, hogy akkoriban a magyar hatóságok is visszaadtak menekülőket Romániának. Az ő sorsukról is csak nagyon keveset tudunk.

Azoknak a nagy része, akik Romániából elindultak, Magyarországra terveztek menni, vagy tovább akartak menni?

Szerintem a legtöbben Magyarországon akartak maradni. Elsősorban, mert tudták a nyelvet, hiszen az anyanyelvük, mert ismerték a szokásokat, könnyebben be tudtak illeszkedni. Nyugatra inkább a fiatalabbak mentek, meg persze akiket Magyarország nem akart befogadni, különösen a nyolcvanas évek közepén. Véleményem szerint ez egy nagy mulasztása volt a magyar vezetésnek. Akik nyugatra mentek azoknak a nagy része fiatal és értelmiségi volt. Nem lett volna szabad tovább engedni. De hát ez már nem volt újdonság, hiszen 1956-ban ugyanez történt. A diktatúra mindig félt az értelmiségtől, ma is ezt teszi.

A romániai forradalom után már kevesebben jöttek Magyarországra?

Közvetlenül a forradalom után nagyon sokan, akiknek be volt adva a végleges áttelepedési kérvénye, visszamondták. A statisztika azt mutatja, hogy 1990 első két hónapjában szinte megszűnt az áttelepedés. Az emberek reménykedtek, álmokat szövögettek a nagy testvéri összeborulásról, a két nép közti kiegyezésről. Persze már januárban hallani lehetett disszonáns hangokat erről a „barátságról”, a magyar segélyekről és egyebekről. Én a vonaton hazafelé menet már hallottam. Ezt a magyar illúziót a marosvásárhelyi magyarellenes pogrom oszlatta szét. Ez kijózanította a magyarságot és ráébresztette arra, hogy a románok semmit sem változtak csak a forma lett más. Ekkor egy hatalmas menekülthullám indult el Magyarország felé. Ebben az évben, tehát 1990-ben érkezett a legtöbb erdélyi menekült, még a nyolcvanas évek végéhez viszonyítva is.

Azután is folyamatosan jöttek és jönnek mind a mai napig. Ki munkát vállalni, ki tanulni. Aztán sokan közülük maradnak. Sokan nyugaton kötnek ki, főleg a magasan képzett műszaki értelmiségiek. Ma már senki sem tartja számon az erdélyi magyarság állandó fogyását.

Megjegyzés: Az interjú eredeti megjelenése angol nyelven olvasható a *REGIO (Minorities, Politics, Society) 2008* (volume 11) című kiadványban.